

BOEREN!

**VALT
DAAR
MEE TE
PRATEN
DAN?**

Ze hebben veel gezamenlijke belangen, maar in de praktijk verloopt de samenwerking tussen agrariërs en de watersector niet altijd soepel. Boeren zien waterschappen als bolwerken van bureaucratie en waterschappen vinden boeren maar een stelletje *zeuren*. Twee werelden... *and never the twain shall meet*? Nee, zo erg is het niet, want soms gaat het ook wél goed.

Boeren kunnen niet zonder de watersector en de watersector kan niet zonder de boeren. Er is waterschappen en drinkwaterbedrijven veel aan gelegen dat Nederland voldoet aan de Europese normen voor waterkwaliteit.

Op dit moment is dat nog niet het geval, omdat de landbouw het oppervlaktewater nog te veel belast met meststoffen en resten van gewasbeschermingsmiddelen. Als de gewassen deze stoffen niet meer kunnen opnemen, komen ze in de bodem terecht en sijpelen door naar het grond- en oppervlaktewater.

De cruciale rol van de landbouw bij de waterkwaliteit kwam ook weer naar voren in het recente advies van de Adviescommissie Water, waarin zij stelt dat waterschappen samen met agrariërs moeten werken aan maatwerkoplossingen om de kwaliteit van het water in hun gebied te verbeteren.

Ook op de *waterkwantiteit* heeft de landbouw invloed. Omdat boeren de bodem berijden met zware machines, verdicht de ondergrond. De bodem wordt minder goed doorlaatbaar, er ontstaan plassen en de ontwatering verloopt minder vlot. Een overschot aan water is het gevolg.

Andersom is voldoende schoon zoetwater van levensbelang voor de agrarische sector. Het vee moet over goed drinkwater beschikken – koeien drinken tot wel 150 liter per dag. Water is ook nodig voor de groei van de gewassen: niet te veel, en niet te weinig. Agrariërs willen daarom graag dat de sloten op hun grond goed worden onderhouden, dat het peil in de sloten niet te hoog komt en dat ze een watervergunning krijgen om bijvoorbeeld buisdrainage of een beregeningsput aan te leggen.

TWEE WERELDEN

Wederzijdse afhankelijkheid dus. Toch verloopt de samenwerking in de praktijk niet altijd even soepel. "Het zijn twee verschillende werelden, met een compleet andere cultuur", vat Frans Aarts, onderzoeker bij Wageningen Universiteit, het probleem samen. "Waterschappen zijn vaak zeer ambtelijk, maar een boer wil gewoon even iemand kunnen opbellen. Boeren durven nauwelijks contact op te nemen met een waterschap, uit angst te verzanden in de bureaucratie." Peter Schipper van onderzoeksinstituut Alterra van Wageningen Universiteit: "Het gaat erom dat maatregelen die de waterkwaliteit verbeteren, voor de boeren kosten-effectief zijn. Waterschappers kunnen dat niet altijd even goed beoordelen, omdat zij niet thuis zijn in de agrarische bedrijfspraktijk." Pieter Lems van waterschap Drents Overijsselse Delta: "Over en weer bestaan stereotype beelden. Wij denken: boeren klagen alleen maar. >

En de boeren denken: wij betalen de waterschappen, maar ze doen nooit wat wij vragen." Het *peilbesluit* is bijvoorbeeld een constante bron van spanning. In het peilbesluit stelt een waterschap voor tien jaar vast hoe hoog het water in de sloten moet staan in bepaalde periodes van het jaar. Met stuwen, sluizen en gemalen wordt het water op het juiste peil gehouden. Waterschapper Lems: "Boeren willen hun grond niet te nat hebben en streven naar een zo laag mogelijk waterpeil. Maar soms is het niet wenselijk om het peil te verlagen, bijvoorbeeld omdat dit voor de natuur beter is. Daarnaast zien boeren het liefst dat het peil voor al hun percelen afzonderlijk wordt vastgesteld, maar wij denken in grotere peilvakken. Anders wordt het watersysteem inefficiënt en worden de maatschappelijke kosten onverantwoord hoog."

BEDRIJFSWATERPLAN

Gelukkig gaat het soms ook wél goed. De waterwereld en de landbouw vinden elkaar bijvoorbeeld in het project 'Koeien en kansen', waarin zestien melkveehouders samen met experts van Wageningen Universiteit de mogelijkheden van duurzame melkveehouderij onderzoeken. Bij het thema water werkt 'Koeien en kansen' nauw samen met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, een initiatief van land- en tuinbouworganisatie LTO Nederland, dat de samenwerking tussen het agrarische bedrijfsleven en de waterschappen bevordert.

De deelnemende melkveehouders doen aan watermanagement op bedrijfsniveau. "Een bedrijfswaterplan begint met een beschrijving van de bedrijfssituatie, de huidige prestaties op watergebied en de waterdoelen van waterschap en boer. Dan volgen de bedrijfsspecifieke maatregelen op het gebied van schoon erf-, grond- en oppervlaktewater, goed drinkwater, goed slootonderhoud en het voorkomen van droogteschade en wateroverlast. Tot slot worden afspraken gemaakt over monitoring en evaluatie", vertelt Aarts, die aan de wieg stond van 'Koeien en kansen'.

In zo'n bedrijfswaterplan staat bijvoorbeeld dat een boer goten aanlegt op het erf en het erf goed schoonhoudt, om te voorkomen dat er vervuild regenwater vanaf het erf in de sloot spoelt. Of dat hij het maaisel dat na het slootonderhoud op de kant blijft liggen, composteert om later te gebruiken als meststof. Nuttig voor het waterschap, omdat er dan geen stikstof en fosfaat vanuit het maaisel uitspoelen naar de sloot. En nuttig voor de boer, omdat hij gebruik kan maken van goede grondstoffen die – letterlijk – voor het oprapen liggen.

BOEREN VOOR DRINKWATER

Een ander voorbeeld van geslaagde samenwerking is het project 'Boeren voor drinkwater' in Overijssel, waarin drinkwaterbedrijf Vitens, de provincie Overijssel, adviesbureau Royal HaskoningDHV, Wageningen Universiteit, Countus Accountants, de stichting Stimuland en vijftien Overijsselse melkveehouders deelnemen.

Al deze melkveehouders zijn gevestigd in het gebied waar Vitens drinkwater wint. "De nutriënten uit de mest die uitspoelen naar het grondwater, zijn verloren voor de boer en belasten het grondwater. Het is dus een prachtig gemeenschappelijk belang om te zorgen dat er meer nutriënten in de gewassen, en minder in het grondwater terechtkomen. Ofwel: de nutriënten beter benutten", vertelt Cors van den Brink van Royal HaskoningDHV.

De boeren die deelnemen aan 'Boeren voor drinkwater' worden begeleid door landbouwkundige bedrijfsadviseurs, die met hen nadenken over de maatregelen die voor hun bedrijf het meest geschikt zijn. Rijenbemesting in de maïs – die de boeren verbouwen als voedsel voor het melkvee – is bijvoorbeeld een manier om met minder mest dezelfde gewasopbrengst te realiseren. Van den Brink: "De mest wordt dan in een rij aangebracht, precies

'Als je met elkaar in gesprek gaat, blijkt de werkelijkheid veel genuanceerder dan de vooroordelen'

bij het maïszaad. Bij een vollevaldebemesting is ongeveer 50 kuub mest per hectare nodig; bij drijfmest in de rij volstaat 35 kuub per hectare. Een andere maatregel is om gras in te zaaien als de maïs kniehoog staat. Dit gras verbetert niet alleen de bodemstructuur, maar groeit ook van de nutriënten die de maïs niet nodig heeft, zodat deze niet in het grondwater terechtkomen. En bemesting kan helemaal achterwege blijven als er maïs wordt gezaaid op grasland dat is omgeploegd. De maïsopbrengst is dan even groot."

In het gunstigste geval kunnen boeren met deze maatregelen 150 euro per hectare besparen. Dan is de logische vervolgvraag waarom niet iedere melkveehouder in Nederland meedoet. "Inderdaad, het gaat om geringe investeringen, met direct rendement. Maar vergeet niet dat de melkveehouderij een ingewikkeld samenspel van factoren is, waarbij bijvoorbeeld ook het weer en het rantsoen van de koeien een rol spelen", zegt Jaap Gielen, landbouweconoom bij 'Boeren voor drinkwater'. Van den Brink: "En het kost gewoon veel tijd en aandacht om voortdurend met nutriëntenbenutting en grondwater bezig te zijn."

SAMENWERKING VERBETEREN

Al met al valt er nog een wereld te winnen in de samenwerking tussen boeren, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Volgens Peter Schipper [Alterra] is het zaak dat waterschappers investeren in kennis en kunde over de landbouwpraktijk. "Ook als zij externe bedrijfsadviseurs inhuren, is het goed als ze zelf ook weten waar ze het over hebben. Op kantoor worden immers de beslissingen genomen. Kansen voor samenwerking liggen vooral op het gebied van de bodemkwaliteit. Hier ligt bij uitstek een gezamenlijk belang: boeren hebben last van slechte bodems vanwege plassen op het land en ongedierteplagen. En het waterschap heeft last van een slechte bodemstructuur omdat de bodem minder goed regenwater opneemt en vasthoudt en de afstroming van mest en gewasbeschermingsmiddelen naar de sloten toeneemt."

Het is vooral belangrijk om elkaar serieus te nemen als gesprekspartner, aldus Pieter Lems [waterschap Drents Overijsselse Delta]: "Als je met elkaar in gesprek gaat, blijkt de >

'Waterschappers zijn niet thuis in de agrarische bedrijfspraktijk'

'Het kost veel tijd om voortdurend met nutriëntenbenutting en grondwater bezig te zijn'

MELKVEEHOUDER ARJAN WAALDERINK UIT WIERDEN:

"Natuurlijk is schoon grondwater een maatschappelijk belang, maar het belang van mijn bedrijf is de primaire reden om deel te nemen aan het project 'Boeren en drinkwater'. De kennis over nutriëntenmanagement van de bedrijfsadviseurs is zeer waardevol, net zoals hun ondersteuning bij de implementatie van de vereiste maatregelen. Wij zijn bijvoorbeeld overgegaan tot rijbemesting bij maïs. Dit is in de praktijk echter soms nog best lastig. Dat komt doordat dit soort precisiebemesting de loonwerkers veel meer tijd kost dan reguliere bemesting – en het moet gebeuren in het voorjaar, als ze het toch al zo druk hebben."

"Het is moeilijk te zeggen hoeveel geld het heeft opgeleverd dat er minder meststoffen afspoelen naar het grondwater. Daarvoor moeten we wat langer op deze manier werken. Ik weet wel dat het nitraatgehalte in het grondwater onder mijn bedrijf ruim onder de norm blijft. Het zou mooi zijn als ik in ruil daarvoor ook wat zwaarder mocht bemesten. Als ik 100 kuub minder mest hoeft af te voeren, scheelt dat 1.700 euro. Zo'n financieel voordeel zou pas echt een goede stimulans zijn om maatregelen te treffen."

Shutterstock

MELKVEEHOUDER JORIS BUIJS UIT ETTEN-LEUR:

"Waterschap Brabantse Delta kwam bij mij met de vraag of het natuurlijke oevers mocht aanleggen langs een waterloop op mijn grondgebied. Zulke oevers kunnen een tijdelijk teveel aan water gemakkelijker opvangen en stimuleren de biodiversiteit. De meeste boeren die zo'n verzoek krijgen, geven niet thuis. Maar ik heb voor een andere benadering gekozen. Omdat ik ook nog wel een aantal watergerelateerde wensen had, dacht ik: waarom maken we geen *package deal* waar zowel het waterschap als mijn bedrijf baat bij heeft?"

"Uiteindelijk heb ik een deel van mijn grond – een deel dat niet zo productief was voor de landbouw – ter beschikking gesteld aan de natuur. Daar komen nu die natuurlijke oevers. Het waterschap heeft mij daarvoor een financiële compensatie geboden. Met dat geld heb ik een nieuw perceel landbouwgrond aangekocht. In het natuurgedeelte komt 1.200 kuub extra water, in ruil waarvoor ik een sloot mag dempen op mijn kavel. Als die sloot straks niet meer in de weg ligt, kan ik efficiënter bemesten en beweid. We hebben goede afspraken gemaakt, maar het kost wel een hoop tijd om zaken te doen met een waterschap. Zoveel tijd, dat het landbouwperceel dat ik oorspronkelijk op het oog had, zelfs ondertussen werd verkocht aan iemand anders."

werkelijkheid veel genuanceerder dan de vooroordelen. Om bij het voorbeeld van het peilbesluit te blijven: wij overleggen van tevoren met alle belangenorganisaties in het gebied, waaronder de landbouw, om zoveel mogelijk draagvlak te laten ontstaan. We proberen boeren ook deelgenoot te maken van het probleem. Het komt namelijk lang niet overal alleen door het slootpeil dat het land te nat is, maar ook door de kleiachtige samenstelling van de bodem, waardoor het regenwater niet goed infiltreert. Met goed bodembeheer kunnen de boeren zelf dus ook veel doen."

Uiteindelijk is samenwerking een zakelijke afweging: beide partijen moeten er iets bij te winnen hebben. Welbegrepen eigenbelang dus. "Het belangrijkste motief om mee te doen aan 'Boeren voor drinkwater' is de angst voor strengere bemestingsnormen. De deelnemers kijken liever welke maatregelen ze vrijwillig kunnen nemen, dan dat ze afwachten en

straks worden geconfronteerd met aangescherpte normen. Want ze weten dat die kans reëel is als de concentraties nitraat in het grondwater te hoog blijven", zegt Van den Brink (Royal HaskoningDHV). Aarts (Wageningen Universiteit): "Het zou goed zijn als boeren die aan water- en nutriëntenmanagement doen, worden beloond. Hetzij in de vorm van geld en toeslagen, hetzij in de vorm van soepeler regelgeving."

Op donderdag 6 oktober houdt Koninklijk Nederlands Waternetwerk (KNW) in Utrecht voor het derde jaar op rij een symposium 'Waterkwaliteit op de kaart'. Deze keer hebben de organisatoren de bedoeling ook partijen van buiten de watersector te betrekken bij de problemen die op dit gebied spelen. De organisatie van het symposium is in handen van de themagroep Waterkwaliteit van KNW.

www.waternetwerk.nl

SCHRIJF MEE OP H₂O-ONLINE

DE KENNISBRON VOOR WATERPROFESSIONALS VAN KONINKLIJK NEDERLANDS WATERNETWERK

H2O-Online (www.vakblad20.nl) publiceert technische en toegepast-wetenschappelijke vakartikelen. Stuk voor stuk bijdragen afkomstig van waterprofessionals. Dus technologen, ict'ers, ecologen, beleidsmakers, kortom: iedereen die kennis wil delen.

H₂O-ONLINE

- biedt artikelen prettig leesbaar aan (dus ook als pdf, voor wie dat op prijs stelt);
- is vrij toegankelijk, dus geen betaalmuur of registratieverplichting;

HOE BLIJF JE OP DE HOOGTE?

- via onze attenderingsnieuwsbrief (e-mail);
- via een RSS-feed per categorie artikelen;
- via Twitter: @vakblad20;
- via maandblad H₂O, dat aan alle nieuwe publicaties op H₂O-Online aandacht besteedt.

MEEDOEN?

Zelf meeschrijven kan ook. Goed leesbare artikelen van maximaal 2.800 woorden zijn van harte welkom bij de redactie. Download de auteursinstructies op www.vakblad20.nl. Vragen? Je kunt ons bereiken via redactie@vakblad20.nl

